

УДК 329

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v054.2025.24>**Р. О. Друль**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6967-8850>

здобувач вищої освіти

Школи публічного управління та адміністрування

Українського католицького університету

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗСУВИ ЕЛЕКТОРАТУ ЄС ЗА ОСТАННІ ДЕСЯТИЛІТТЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Відстеження електоральних зсувів у країнах Європейського Союзу в аспекті ідеологічних преференцій виборців, відображаючи глибші зміни у суспільних настроях та пріоритетах громадян, дозволяє виявляти довгострокові тенденції тектонічних змін, що трансформують політичний клімат ЄС і, відповідно, вчасно сигналізувати не лише про внутрішньополітичну трансформацію в окремих країнах, а й про потенційні зміни у балансі сил на рівні ЄС.

Кількісний вимір цих трендів дозволяє об'єктивізувати часову динаміку та глибину відмінності між країнами, тобто не лише фіксувати сам факт зміни, а й аналізувати її інтенсивність, напрям та кореляції з зовнішніми подіями. Електоральна динаміка при такому аналізі стає джерелом для вивчення політичної стійкості, поляризації чи консолідації в різних регіонах ЄС, що актуалізує такий аналіз та мотивує застосовувати для цього нові підходи, що дозволяють виявляти тенденції зміни виборчих преференцій в різних аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сучасні дослідження використовують складні методології для розуміння взаємодії між уподобаннями виборців, стратегіями партій та ширшим політичним контекстом.

Цікавим, зокрема, методологічним підходом для аналізу вподобань виборців стала робота Антоніо Мерло та Аурео де Паула [1]. Для оцінки розподілу вподобань виборців вони запропонували метод на основі агрегованих електоральних даних, не роблячи попередніх припущень щодо форми цих розподілів, і показали на прикладі виборів до Європейського парламенту 1999 року, що похідна функції ймовірності голосування виборців за певну партію у багатопараметричному просторі, в якому позиція партії позиціонована в певній точці, не є монотонною, а, отже, може мати кілька піків.

Натомість дослідники з Амстердамського університету Агнешка Вальчак та Воутер ван дер Бруг у своєму дослідженні акцентують на тому,

що ідеологічна позиція партій залишається важливим показником для виборців, які, особливо в країнах з чітко структурованим ідеологічним ландшафтом, більше покладаються на спрощені стратегічні ідеологічні сигнали, ніж на детальні позиції з різних поточних питань [2].

Питання співвідношення національних та загальноєвропейських електоральних трендів в низці робіт досліджує італо-швейцарський політолог Даніеле Карамані: наскільки синхронними є зміни електоральних уподобань в різних частинах Європи, тобто, чи можна говорити про загальноєвропейські електоральні хвилі [3]. Його аналіз показує, що незважаючи на десятиліття європейської інтеграції, національні особливості продовжують бути домінуючою силою у виборчій політиці: глибина «європеїзованого» політичного простору досі є недостатньою.

У цьому контексті зручним інструментом аналізу є дані експертних опитувань Chapel Hill Expert Survey (CHES), які дозволяють розмістити партії різних країн у єдиному ідеологічному просторі. Завдяки цьому можна порівнювати позиціонування партій не лише в рамках однієї національної системи, а й у ширшому загальноєвропейському вимірі, що відкриває шлях до створення уніфікованих індикаторів, зокрема ідеологічних. Команда Chapel Hill вивчає партійне позиціонування, електоральну поведінку та політичну психологію вже понад двадцять років [4], і завдяки їхньому опитуванню, яке вони проводять щотири-п'ять років (типовий електоральний цикл більшості країн), є можливість оцінити ідеологічну, соціально-економічну та політичну позицію національних партій європейських країн в її динаміці – а враховуючи електоральну популярність цих партій, кількісно оцінити ідеологічний клімат Європи.

Формулювання мети статті. Недавно Chapel Hill оприлюднила свіжі дані експертного опитування – а з моменту публікації попереднього експертного опитування Chapel Hill за 2019 рік Європа пережила два безпрецедентні виклики – пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Очевидно, що ці події спричинили відчутні зміни у політичному ландшафті Європей-

ського Союзу. Щоб визначити їхній масштаб, це дослідження має на меті простежити електоральний зсув, що відбувся в країнах Європейського Союзу за останні десять років та визначити фактори, які визначають цей зсув. Для цього дані експертної оцінки ідеологічного позиціонування європейських політичних партій накладаються на електоральні результати цих партій і відповідним чином зважений результат узагальнюється для Європейського Союзу в його цілісній сукупності.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виходячи з зазначених вище засновків, серед десятка індексів, що містяться в експертному опитуванні Chapel Hill, в цій роботі розглядатиметься індекс LRGЕN, який визначає ідеологічне позиціонування європейських політичних партій. Індекс представлено у вигляді 10-бальної шкали: значення 1 відповідає крайнім лівим партіям, а значення 10 – крайнім правим.

Щоб перейти від аналізу окремих партій до оцінки загальнонаціональних настроїв, у роботі застосовується загальнонаціональний ідеологічний індекс країни (ЗІІК). Цей індекс обчислюється як середньозважене значення індексу LRGЕN для

всіх партій країни з урахуванням їхньої електоральної підтримки на виборах [5]. Таким чином, ЗІІК відображає узагальнену ідеологічну позицію електорату країни, дозволяючи коректно порівнювати різні держави та відстежувати динаміку змін у часі, а відповідно зважений загальносоюзний індекс – ідеологічні зміни у всьому Європейському Союзі.

Результати обчислень подані в таблиці 1, а загальна щорічна динаміка за останні 15 років (протягом електорального циклу, тобто між експертними опитуваннями ідеологічний індекс партій вважався незмінним) – на рис. 1.

Як можна наочно побачити, в Європі спостігалася три періоди руху в правому напрямку політичного спектру, і всі вони збігалися в часі з кризами, що їх переживала Європа:

- перший період (до 2012 року) – після фінансової кризи 2009 року;
- другий період (2015–2021 роки) настав після міграційної кризи та продовжився, при дещо меншій динаміці зростання правих настроїв, під час епідемії COVID-19;
- третій період, що почався після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, триває досі.

Таблиця 1

**Ідеологічне позиціонування електорату 24 країн-членів ЄС за результатами виборів
(згідно їхнього значення ЗІІК)**

Країни	LRGEN*			
	2010 [6]	2014 [7]	2019 [4]	2024 [8]
1. Бельгія	5,55	5,43	5,17	5,59
2. Данія	5,52	5,60	5,07	5,27
3. Німеччина	4,75	4,95	5,24	5,68
4. Греція	4,97	5,00	4,85	5,43
5. Іспанія	5,52	4,75	5,54	5,49
6. Франція	5,40	6,15	5,88	5,99
7. Ірландія	5,73	4,96	4,20	4,49
8. Італія	5,39	4,95	5,74	5,49
9. Нідерланди	5,65	5,66	5,71	6,31
10. Португалія	5,00	5,26	4,44	4,16
11. Австрія	5,87	6,12	5,92	6,41
12. Фінляндія	5,40	5,36	5,41	5,95
13. Швеція	5,44	5,50	5,60	5,80
14. Болгарія	5,39	5,46	5,18	6,15
15. Чехія	5,28	4,98	5,36	5,53
16. Естонія	5,37	6,11	6,07	6,18
17. Угорщина	6,53	6,87	6,88	6,39
18. Латвія	5,53	5,97	5,79	5,51
19. Литва	5,32	5,48	5,61	6,10
20. Польща	6,28	6,64	6,26	5,83
21. Румунія	5,15	5,10	5,57	6,79
22. Словаччина	5,07	5,93	6,21	5,59
23. Словенія	5,70	5,58	6,21	5,52
24. Хорватія	5,25	5,41	6,28	5,70

* зміна значення середньозваженого індексу LRGЕN відповідає зміні ідеологічної позиції: від 1 (крайня ліва ідеологічна позиція) до 10 (крайня права ідеологічна позиція); значення індексу 5 відображає центристську позицію.

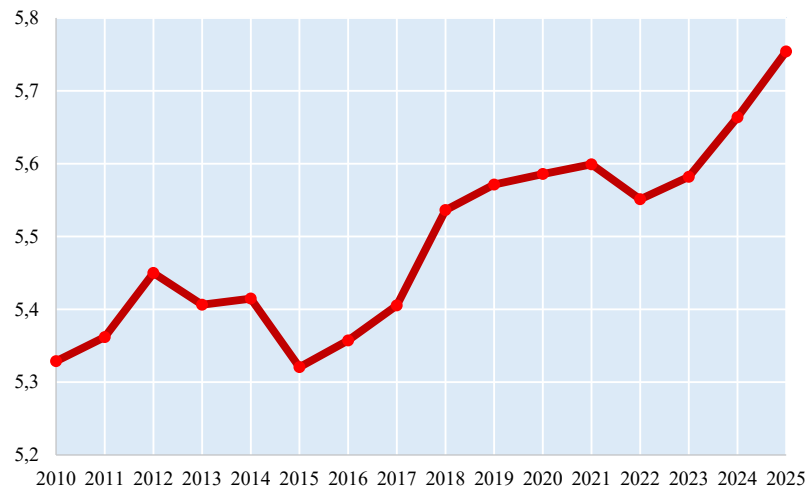

Рис. 1. Динаміка ідеологічних настроїв ЄС: зміна значення середньозваженого за електоратом всіх країн-членів ЄС індексу LRGEN: від 1 (крайня ліва ідеологічна позиція) до 10 (крайня права ідеологічна позиція)

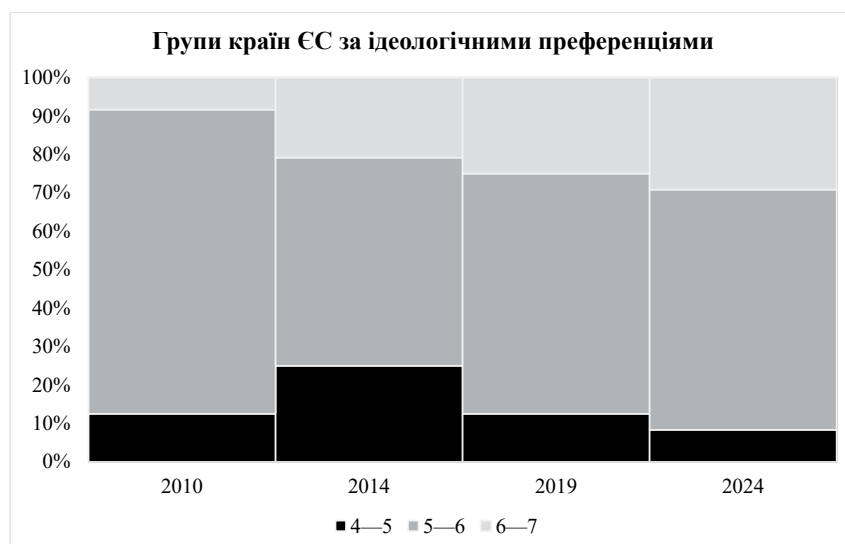

Рис. 2. Відсоток країн-членів ЄС в межах певного діапазону ідеологічного індексу за 2010–2024 роки

Переходячи до аналізу ідеологічних показників окремих країн варто розділити їх на три групи і простежити динаміку цих груп.

Перша група об'єднує країни, що позиціонуються на лівому фланзі політичного спектра (ЗПК між 4 та 5). Якщо в 2010 році до неї входило три країни – Німеччина (4,75), Греція (4,97) та Португалія (5,00), то у 2024 році її склад змінився і тепер включає Португалію (4,16) та Ірландію (4,49).

Друга, традиційно найчисленніша, група складається з країн із правоцентристською позицією (ЗПК між 5 та 6), яка не має значного ідеологічного ухилу в той чи інший бік. Серед 19 країн, що були присутні в другій групі, в цій групі в 2024 році

залишилося 12 (всього правоцентристських країн стало 15).

Третю групу формують країни з вираженою правою ідеологією, де показник ЗПК перевищує 6. У 2010 році сюди входили лише Польща (6,28) та Угорщина (6,53), тоді як до 2024 року їхня кількість зросла до семи, охоплюючи Естонію, Угорщину, Литву, Болгарію, Нідерланди, Австрію та Румунію. Важливо відзначити, що останні п'ять з перелічених країн перейшли до цієї групи в період після 2019 року.

Загальна тенденція за останні п'ятнадцять років показує, що кількість країн із переважно правим електоратом неухильно зростала, тоді як

число держав із правочентристською позицією скорочувалося. Кількість країн із відносно лівим електоратом досягла максимуму в 2014 році, після чого також почала зменшуватися.

Кореляційний аналіз загальноєвропейського тренду з окремими країнами, представлений у табл. 2, дає змогу з'ясувати, наскільки зміни електоральних настроїв у певній країні є синхронними або, навпаки, відмінними від загальноєвропейського тренду.

Таблиця 2

Різниця ідеологічного позиціонування електорату 24 країн-членів ЄС згідно з ЗП 2010 та 2024 років та коефіцієнт кореляції ЗП із загальноєвропейським трендом

Країни	Різниця між ЗП 2010 та 2024 років	Коефіцієнт кореляції з ЄС
1. Бельгія	0,04	-0,14
2. Данія	-0,25	-0,76
3. Німеччина	0,93	0,98
4. Греція	0,46	0,58
5. Іспанія	0,00	0,37
6. Франція	0,59	0,52
7. Ірландія	-1,17	-0,88
8. Італія	0,10	0,53
9. Нідерланди	0,66	0,80
10. Португалія	-0,60	-0,78
11. Австрія	0,54	0,68
12. Фінляндія	0,86	0,91
13. Швеція	0,36	0,95
14. Болгарія	0,76	0,55
15. Чехія	0,24	0,69
16. Естонія	0,27	0,82
17. Угорщина	-0,14	-0,21
18. Латвія	0,05	-0,07
19. Литва	0,35	0,57
20. Польща	-0,09	-0,28
21. Румунія	1,82	0,91
22. Словаччина	0,28	0,38
23. Словенія	0,17	0,40
24. Хорватія	0,48	0,70

Найбільш синхронізованими із загальноєвропейськими ідеологічними змінами є країни з високою позитивною кореляцією – Німеччина (0,98 – найбільший позитивний показник), Швеція (0,95), Фінляндія (0,91) та Нідерланди (0,80). Така висока кореляція зумовлена їхньою глибокою інтеграцією в політичні та економічні структури ЄС, де ключові європейські теми, зокрема економічна політика, міграція та кліматичні зміни, займають центральне місце в національному політичному дискурсі. Електоральні настрої цих країн безпосередньо реагують на загальноєвропейські виклики та рішення, що гармонізує їхні

ідеологічні зсуви із загальним трендом. До цієї групи належать також новіші члени ЄС – Румунія (0,91) та Естонія (0,82), що свідчить про успішну інтеграцію їхніх політичних систем у загальноєвропейський контекст і орієнтацію виборців на ті самі ідеологічні орієнтири.

Цікавою є група країн, що демонструє сильну негативну кореляцію, фактично рухаючись у протилежному до загальноєвропейського тренду напрямку. До неї належать Ірландія (-0,88 – найбільший негативний показник), Португалія (-0,78) та Данія (-0,76). Причини такої дивергенції, ймовірно, криються у домінуванні специфічних національних проблем. В Ірландії та Португалії політична динаміка значною мірою була зумовлена унікальними наслідками фінансової кризи 2008 року та жорсткими заходами економії, що призвели до суттєвих зсувів у партійних системах, які не збіглися з тенденціями в інших частинах Європи [9]. Крім того, ці дві країни в силу географічної віддаленості від Росії відчують меншу, порівняно з більшістю європейських країн загрозу режиму Путіна, що відображається на інакших пріоритетах виборців у цих країнах. Данія, своєю чергою, має власну тривалу й специфічну дискусію щодо міграції та моделі соціального добробуту, яка часто розвивається за власною логікою, незалежно від загальноєвропейського консенсусу [10].

Окремо варто виокремити країни з майже нульовою або слабкою кореляцією, що свідчить про їхню фактичну ідеологічну відірваність від решти ЄС. Угорщина (-0,21) та Польща (-0,28) є показовими прикладами, оскільки на їхню політичну динаміку головний вплив має потужний націонал-консервативний блок, який вибудовує свою ідеологічну платформу на протиставленні себе провідним європейським трендам та інституціям Брюсселя. Їхня внутрішньополітична боротьба точиться навколо унікальних національних наративів, що робить електоральні зсуви значною мірою незалежними від загальноєвропейських. Бельгія (-0,14) також демонструє слабкий зв'язок, що, найімовірніше, пояснюється її складною федеративною структурою та існуванням двох відмінних політичних і медійних просторів – фламандського та валлонського, – що унеможливорює єдину реакцію на зовнішні ідеологічні стимули [11].

Водночас найбільша група країн має помірну позитивну кореляцію (у діапазоні від 0,3 до 0,7), до якої належать, зокрема, Франція (0,52), Італія (0,53), Іспанія (0,37) та Австрія (0,68). Це свідчить про те, що ці держави загалом слідуєть європейським тенденціям, однак їхня динаміка значною мірою модифікується під впливом національних політичних традицій, партійної конкуренції та локальних проблем. Ідеологічні зсуви в цих кра-

їнах є результатом компромісу між загальноєвропейськими впливами та стійкими національними особливостями.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Дослідження ідеологічних змін у Європейському Союзі виявляє чітку тенденцію до зсуву вправо політичного спектра протягом останніх п'ятнадцяти років, причому ця динаміка прискорюється під час великих криз. Аналіз показує, що кількість країн із переважно правою електоральною базою стабільно зростає, тоді як число держав із правочентристською позицією зменшується. Водночас кількість країн із відносно лівим електоратом досягла піку 2014 року й відтоді також скорочується. Це відображається у зміні складу ідеологічних угруповань:

- група лівого ідеологічного спектру скоротилася і в 2024 році охоплює лише дві країни;
- найбільшою групою залишаються країни з правочентристською позицією, хоча їхня кількість зменшилася: 2024 року до цієї категорії належать 15 країн;
- найпомітніше зросла група з чітко вираженою правою ідеологією, де індекс ЗПК перевищує 6: вона розширилася з двох у 2010 році до семи країн у 2024-му.

Ступінь відповідності національних змін загальноєвропейському тренду суттєво варіюється. Одні країни, близько чверті від загальної кількості, майже повністю наслідують тенденції ЄС, що відображає глибоке переплетення їхніх внутрішніх дебатів із загальноєвропейськими політичними програмами.

Натомість інші (приблизно від загальної кількості) рухаються у протилежному напрямку; їхні виборчі перегрупування значною мірою зумовлені специфічними для цих країн наслідками політики жорсткої економії або реформою держави загального добробуту, що відокремлює їх від континентального циклу.

Дві країни вирізняються майже нульовою чи негативною кореляцією, що підкреслює, як домінантні націонал-консервативні проекти можуть ізолювати внутрішню ідеологічну динаміку від загальноєвропейських тенденцій.

Результати цього дослідження дають широкий кількісний огляд ідеологічних течій у ЄС та визначають кілька перспективних напрямів для майбутніх досліджень. Передусім необхідно деталізувати використаний у цій роботі загальний ідеологічний вимір «ліві-праві». Застосування додаткових шкал із опитувань Chapel Hill, таких, як культурний лібералізм проти традиціоналізму, ставлення до європейської інтеграції, екологічна політика та економічний перерозподіл, дозволило б точніше встановити, чи є правий зсув резуль-

татом економічних, культурних або пов'язаних із суверенітетом питань, і чи рухаються ці підшкали паралельно, а чи розходяться в періоди криз.

Поеднання індексів експертних оцінок із мікроданими індивідуальних опитувань (наприклад, даними Європейського виборчого дослідження або панелей Євробарометра) відкриє шлях до створення багаторівневих моделей. Це дозволить врахувати вплив таких чинників, як соціально-економічний статус, вік, споживання медіа та регіональний контекст, на ідеологічну переорієнтацію виборців.

Також важливим напрямом є проведення більш детальних якісних тематичних досліджень країн зі слабкою або негативною кореляцією із загальноєвропейською тенденцією. Вивчення національних наративів, історичної спадщини та внутрішньополітичних суперечностей у таких країнах, як Польща, Угорщина чи Ірландія, допомогло б глибше зрозуміти причини відмінних ідеологічних траєкторій.

Окрему увагу варто приділити довгостроковим причинно-наслідковим механізмам. Застосування моделей аналізу подій або методів перерваних часових рядів (*interrupted time series analysis*), особливо в контексті екзогенних криз, таких як пандемія чи війна в Україні, дало б змогу точніше визначити масштаб і тривалість їхніх наслідків. Крім того, аналіз медійних і політичних дискурсів пояснив би, як кризові події впливають на настрої виборців через формування громадської думки.

Перспективним є і субнаціональний аналіз, особливо у федеративних або лінгвістично розділених державах, таких як Бельгія чи Іспанія. Він дозволив би виявити приховані регіональні тенденції, які можуть поширюватися на загальноєвропейський рівень. Подібні дослідження поглибили би розуміння механізмів, що по черзі синхронізують або роз'єднують національні електорати з політичним центром ЄС, визначаючи перспективи майбутньої європейської політичної інтеграції та стабільності.

Література

1. Merlo, Antonio, and Aureo de Paula. "Identification and Estimation of Preference Distributions When Voters Are Ideological, Second Version." *SSRN Electronic Journal*, October 8, 2013. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2337642>.
2. Walczak, Agnieszka, and Wouter Van der Brug. "The Electoral Trade-off: How Issues and Ideology Affect Party Preference Formation in Europe." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 22, no. 3 (August 2012): 245–68. <https://doi.org/10.1080/17457289.2012.692373>.
3. Caramani, Daniele. "Electoral Waves: An Analysis of Trends, Spread, and Swings of Votes across 20 West European Countries, 1970–2008." *Representation* 47, no. 2 (July 2011): 137–60. <https://doi.org/10.1080/00344893.2011.581062>.

4. Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. "Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2019." *Electoral Studies* 75 (February 2022): 102420. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102420>.

5. Nordsieck, Wolfram. "Parties and Elections in Europe." *Parties and Elections in Europe*, n.d. <http://www.parties-and-elections.eu/>.

6. Bakker, Ryan, Catherine de Vries, Erica Edwards, Liesbet Hooghe, Seth Jolly, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. "Measuring Party Positions in Europe." *Party Politics* 21, no. 1 (November 29, 2012): 143–52. <https://doi.org/10.1177/1354068812462931>.

7. Polk, Jonathan, Jan Rovny, Ryan Bakker, Erica Edwards, Liesbet Hooghe, Seth Jolly, Jelle Koedam, et al. "Explaining the Salience of Anti-Elitism and Reducing Political Corruption for Political Parties in Europe with the 2014 Chapel Hill Expert Survey Data." *Research & Politics* 4, no. 1 (January 2017). <https://doi.org/10.1177/2053168016686915>.

8. Rovny, Jan, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Seth Jolly, Gary Marks, Jonathan Polk, Marco Steenbergen, and Milada Vachudova. 25 Years of Political Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey, 1999–2024, working paper.

9. Kapeller, Jakob, and Claudius Grbner. *Economic polarisation in Europe: Causes and policy options*, September 2019. <https://wiiw.ac.at/economic-polarisation-in-europe-causes-and-options-for-action-dlp-5022.pdf>.

10. Favell, Adrian, and David Reimer. "European Outliers? Rethinking Europeanisation and Euroscepticism in Britain and Denmark." *European Societies* 23, no. 2 (March 15, 2021): 285–307. <https://doi.org/10.1080/14616696.2021.1894587>.

11. Hoon, Louise, and Gilles Pittoors. "The Europeanization of Belgian Parties." *Belgian Exceptionalism*, November 24, 2021, 185–99. <https://doi.org/10.4324/9781003104643-16>.

Анотація

Друль Р. О. Ідеологічні зсуви електорату ЄС за останні десятиліття. – Стаття.

У статті подано комплексний аналіз динаміки ідеологічних зсувів електорату в країнах Європейського Союзу за останні п'ятнадцять років на основі даних експертних опитувань Chapel Hill Expert Survey (CHES). Дослідження обґрунтовує актуальність кількісного відстеження електоральних преференцій виборців, які є індикаторами глибинних змін у суспільних настроях та політичному кліматі ЄС, дозволяючи об'єктивно виміряти часову динаміку, інтенсивність, напрям змін та їхній зв'язок із зовнішніми подіями. Особливу увагу приділено впливу таких значущих кризових подій, як фінансова криза 2009 року, міграційна криза 2015 року, пандемія COVID-19 та повномасштабна війна Росії проти України.

Методологічною базою дослідження є використання індексу LRGEN, що визначає ідеологічне позиціонування політичних партій за шкалою від

1 (крайні ліві) до 10 (крайні праві). Для порівняння ідеологічних позицій електоратів різних країн було обчислено загальнонаціональний ідеологічний індекс країни (ЗІІК) на основі зваженого середнього значення LRGEN з урахуванням електоральної підтримки партій. Це дало змогу коректно порівнювати різні держави та відстежувати загальноєвропейські тенденції.

Дослідження виявило чіткі хвилі ідеологічного зсуву вправо, які суттєво прискорювалися у кризові періоди. За останнє десятиліття кількість країн із домінантним правим електоратом значно зросла – від двох (Польща та Угорщина) у 2010 році до семи у 2024-му (додалися Естонія, Литва, Болгарія, Нідерланди, Австрія, Румунія). Водночас спостерігалось поступове скорочення центристських і лівоцентристських позицій.

Окремий акцент зроблено на аналізі ступеня синхронності національних ідеологічних трендів із загальноєвропейським. Виявлено, що такі країни, як Німеччина, Швеція, Фінляндія, Нідерланди, Румунія та Естонія, мають високу позитивну кореляцію, тоді як Ірландія, Португалія та Данія рухаються у протилежному напрямку через специфічні національні чинники, зокрема наслідки політики жорсткої економії. Угорщина та Польща вирізняються мінімальною або негативною кореляцією, зумовленою домінуванням націонал-консервативних сил, які ізолюють їхню внутрішньополітичну динаміку від загальноєвропейських трендів.

У висновках наголошується, що посилення ідеологічної поляризації в ЄС зумовлено поєднанням екзогенних шоків і внутрішньополітичних особливостей країн-членів. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень, зокрема деталізацію ідеологічних шкал CHES (культурної, економічної), інтеграцію мікрорівневих даних для побудови багаторівневих моделей, глибші якісні дослідження країн із атиповими тенденціями та застосування складних статистичних методів для вивчення причинно-наслідкових зв'язків між кризами та зміною ідеологічних настроїв.

Ключові слова: європейська політика, партійне позиціонування, електоральна динаміка, політичні партії, ідеологічна поляризація.

Summary

Drul R. O. Ideological shifts among the EU electorate over the past decades. – Article.

The article provides a comprehensive analysis of the dynamics of ideological shifts among the electorate in European Union countries over the past fifteen years based on data from the Chapel Hill Expert Survey (CHES). The study substantiates the relevance of quantitative tracking of voters' electoral preferences, which are indicators of profound changes in public sentiment and the political climate in the EU, allowing for an objective measurement of the temporal dynamics, intensity, direction of change, and their connection to external events. Particular attention is paid to the impact of such significant crisis events as the 2009 financial crisis, the 2015 migration crisis, the COVID-19 pandemic, and Russia's full-scale war against Ukraine.

The methodological basis of the study is the use of the LRGEN index, which determines the ideological positioning of political parties on a scale from 1 (far left) to 10 (far right). To compare the ideological positions of the electorates of different countries, a national ideological index (NII) was calculated based on the weighted average of the LRGEN, taking into account the electoral support for parties. This made it possible to correctly compare different countries and track pan-European trends.

The study revealed clear waves of ideological shift to the right, which accelerated significantly during periods of crisis. Over the past decade, the number of countries with a dominant right-wing electorate has grown significantly – from two (Poland and Hungary) in 2010 to seven in 2024 (Estonia, Lithuania, Bulgaria, the Netherlands, Austria and Romania were added). At the same time, there has been a gradual decline in centrist and centre-left positions.

Particular emphasis is placed on analysing the degree of synchronisation between national ideological trends and pan-European ones. It was found that countries such as Germany, Sweden, Finland, the Netherlands,

Romania and Estonia have a high positive correlation, while Ireland, Portugal and Denmark are moving in the opposite direction due to specific national factors, in particular the consequences of austerity policies. Hungary and Poland stand out with minimal or negative correlation due to the dominance of national-conservative forces, which isolate their domestic political dynamics from pan-European trends.

The conclusions emphasize that the growing ideological polarization in the EU is due to a combination of exogenous shocks and the internal political characteristics of the member states. Promising areas for further research are proposed, including the refinement of the CHES ideological scales (cultural, economic), the integration of micro-level data to build multi-level models, deeper qualitative research on countries with atypical trends, and the application of complex statistical methods to study the causal links between crises and changes in ideological attitudes.

Key words: European politics, party positioning, electoral dynamics, political parties, ideological polarisation.

Дата надходження статті: 03.06.2025

Дата прийняття статті: 13.06.2025

Опубліковано: 10.09.2025